

A la Casa de l'Intèrpret

CICLOGÈNESI 11 | RAIG VERD

R

A la Casa de l'Intèrpret

Ngũgĩ wa Thiong'o

Traduït per Josefina Caball

La lluita d'un poble com a llavor del pensament d'un
dels intel·lectuals més importants de la nostra època.

LLEGIR EN CATALÀ
ASSOCIACIÓ D'EDITORIALS INDEPENDENTS

Raig verd
editorial

Primera edició: novembre 2017

Títol original: *In the House of the Interpreter*

Copyright © 2012 by Ngũgĩ wa Thiong'o

© de la traducció de l'anglès, Josefina Caball

© d'aquesta edició, Raig Verd Editorial, 2017

Disseny de la coberta: Tono Cristófol

Fotografia/il·lustració de la coberta: Peter Mendelsund

Producció editorial: Marta Castell

Correcció: Oriol González

Publicat per Raig Verd Editorial

Gran Via de les Corts Catalanes, 514, 1r 7a, Barcelona 08015

www.raigverdeditorial.cat

 @Raig_Verd RaigVerd

Impressió: Estugraf

Dipòsit legal: B 26152-2017

ISBN: 978-84-16689-49-1

BIC: BM, BGHA, HBJH, HBTQ

Imprès a Espanya - *Printed in Spain*

La traducció d'aquest llibre es regeix pel contracte tipus proposat per ACE Traductores.

Raig Verd Editorial forma part de l'Associació d'editorials independents

Un cop llegit el llibre, si no el vols conservar, el pots deixar a l'abast d'altres, passar-lo a un company de feina o un amic a qui pugui interessar. En el cas de voler llençar-lo (cosa impen-sable), fes-ho al contenidor blau de reciclatge de paper.

L'editorial expressa el dret del lector a la reproducció total o parcial d'aquesta obra per a ús personal.

Índex

-II-

1955

El conte de la casa i de l'institut

-67-

1956

El conte de les ànimes en conflicte

-115-

1957

El conte del carrer i de la cambra

-145-

1958

El conte de les dues missions

-203-

1959

El conte dels gossos a la reixa

-255-

Agraïments

Quelcom m'espanta allà on em vaig sentir sa i estalvi.
—Walt Whitman, «Aquest adob», *Fulles d'herba**

* Traducció de Jaume C. Pons Alorda.

EL SUDAN
DEL SUD

ETIÒPIA

UGANDA

SOMÀLIA

KENYA

VALL DEL RIFT
LA GRAN

Mont
Kenya

Meru

riu Tana

Nyeri

Embu

Limuru

Murang'a (Fort Hall)

Hell's Gate
Kamirithu

Gatundu

Banana Hills

Kikuyu

Kiambu

Nairobi

Ngong
Hills

Mutonguni

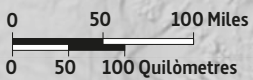
Kitui

Galole
(Hola)

TANZÀNIA

Manyani

OCEÀ
ÍNDIC

1955

El conte de la casa i de l'institut

I

S'ha acabat el primer semestre a l'internat i me'n vaig a casa. Som a l'abril. Al gener, quan vaig deixar Limuru per anar a l'Alliance High School, ho vaig fer viatjant d'estranguis a l'últim vagó d'un tren de mercaderies, envoltat només de la roba i les eines dels operaris. Ara faig el viatge en tercera classe, amb en Kenneth Wanjai, que també estudia a l'Alliance. El tren va molt ple, només hi ha lloc per anar dret, i l'uniforme escolar de camisa i pantalons curts de color caqui i corbata blava ens distingeix dels altres passatgers, tots africans negres i vestits amb roba més o menys gastada i espellifada. Els rostres demacrats contradiuen les veus animades i les rialles esporàdiques. Quan baixo a l'estació de Limuru, m'entretinc a l'andana i miro al meu voltant per assaborir el moment del retorn. El magatzem de mercaderies, la parada de refrescos, la sala d'espera i els vàters exteriors, amb el rètol de «només europeus», el de «només asiàtics» i el d'«africans» sense l'adverbi *només* encara s'aguanten drets, testimonis silenciosos i descolorits del temps transcorregut des del dia de 1898 que es va inaugurar l'estació.

En Wanjai i jo ens separem, cadascú cap a la seva destinació, ell amb el cotxe del seu pare; jo, tot sol, a peu. I llavors prenc plena consciència del moment: me'n vaig a casa amb la mare. Aviat, molt aviat, em retrobaré amb les meves germanes i el meu germà petit. Els he de donar una notícia: he quedat entre els primers de la classe. Sens dubte

la mare em preguntarà si m'he esforçat al màxim, o l'altra frase seva: ets el número u?, i jo hauré de confessar que un altre noi, en Henry Chasia, ha quedat més endavant que jo. La qüestió és que t'hagis esforçat al màxim,estic segur que em dirà, tota orgullosa. Jo em deixaré embolcallar pel seu somriure lluminós, que sempre em transmet calidesa i un amor profund. Espero amb il·lusió la seva reacció.

Amb la mà dreta, aixeco per l'ansa la caixa de fusta que fa de maleta. No pesa gaire, però no para de moure's i de rebotar-me a les cames. Al cap d'una estona canvio de mans; com que a l'esquerra encara em va més malament, me la poso a l'espatlla. Vaig repetint aquests mateixos gestos: mà dreta, mà esquerra, espatlla dreta, espatlla esquerra i, altre cop, mà dreta. Avanço a poc a poc. Passo per davant del mercat africà, que es veu abandonat, un lloc fantasma, si no fos per una colla de gossos de carrer que s'empaiten i es barallen per una femella en zel. Així i tot, em vénen a la memòria records de quan era petit i venia aquí: el taller del meu germà, l'aglomeració de gent davant del Green Hotel per sentir les notícies, el dia que vaig caure de la bici d'en Patrick Múrage. Amb pas indecís, faig la pujada en direcció al centre comercial indi. Fa gairebé dos anys, el meu germà, Good Wallace, va baixar corrents aquest mateix pendent i es va salvar d'un pèl d'una pluja de bales de la policia, però no vull que els records dolorosos m'esguerrin el retorn a casa com a alumne de l'Alliance. Per això, evoco imatges de la meva infantesa a Limuru que s'adiuen més amb el meu sentiment de triomf.

De seguida em ve al pensament l'Onesmus Kihara Waruirũ. A en Kihara, un ciclista increïble i, a més, tot un espectacle, li encantava pujar aquest pendent. La gent s'estava dreta a la vora i l'animava amb sorpresa i admiració, mentre

ell enfilava la costa amb la bicicleta per portar el correu i els paquets al centre comercial indi. Cap altre ciclista no havia aconseguit mai fer tota la pujada sense haver de baixar de la bicicleta i empènyer-la ni una sola vegada. En Kīhara era el nostre heroi de la bicicleta, d'una resistència sobrehumana.

Estic tan concentrat en aquests pensaments, que no paro esment en el paisatge del voltant. Però, de sobte, l'instint em diu que he arribat a casa... o al lloc on hi hauria d'haver casa meva. Paro, deixo la caixa a terra i miro al voltant. La bardissa de fulles cendroses que vam plantar no ha canviat, però a l'altre costat de la tanca de bardissa, del nostre recinte familiar, només en queda un munt de runa i fang sec i cremat, estelles de fusta i herba. La cabanya de la mare i la casa sobre pilars del meu germà han estat arrasades. Casa meva, d'on vaig sortir per anar a l'Alliance fa tot just tres mesos, ja no existeix. La perera encara hi és, però com la tanca d'arbustos grisos, és un testimoni silenciós. Projecto la mirada més enllà i m'adono de sobte que tot el poble de cabanyes ha desaparegut. Els camins que s'entrecruaven en aquell paisatge i que unien els diversos recintes familiars en una comunitat ara porten d'un munt de runa a un altre, tombes d'allò que va ser. No es veu ni una ànima enlloc. Els ocells que passen volant o que piulen a les bardisses fan més intensa aquesta buidor. Desconcertat, m'assec sobre la caixa sota la perera, com si tingués l'esperança que compartirà amb mi el que sap. L'arbre, si més no, ha desafiat tota aquesta devastació, i cullo unes quantes peres madures per menjar-me-les en silenci, perplex. Com pot ser que tot un poble, la seva gent, la seva història, tot, s'esvaeixi com si res?

Dues rates que s'empaiten entremig de la runa em distreuen dels meus pensaments. Decideixo anar a buscar una

resposta a les úniques cases que encara s'aguanten dretes, les dels Kahahu, tot i l'aire fantasmagòric que tenen. Com abans, la caixa em fa avançar amb dificultat. A la tanca de bardissa veig un home i reconec en Mwangi, que forma part d'una colla de treballadors que sempre han estat lleials a la família Kahahu. Quan érem petits, li dèiem Mwangi wa Kahahu, tot i que no hi tenia vincles de sang. Sempre explicava tafaneries sobre les anades i vingudes en aquella casa tan gran situada sobre el turó. Ara ell i jo som els únics humans en aquest paisatge desolat.

No em diguis que no saps que han traslladat tota la gent a un terreny a prop del post de la Home Guard. Ah, és clar! Eres a l'institut i has vingut a casa per les vacances. Vés allà dalt i ho veuràs tu mateix, diu, assenyalant vagament en direcció al serrat.

Parla amb naturalitat. Jo el miro fixament, esperant que em digui més coses, però ell s'allunya. En una altra situació, s'hauria entretingut a explicar xafarderies de la família Kahahu, el seu tema preferit, però avui no li surten les paraules. A poc a poc, enfilo el serrat, deixo enrere més munts de runa, pires funeràries socarrimades d'una comunitat rural. Des del capdamunt de tot del serrat, ara mancat de tots els records, deixo la caixa a terra i contemplo la vall de sota. Davant meu s'estén una vista totalment nova de teulades de palla i joncs.

Fora imatges del passat, em dic a mi mateix. No em convé distreure'm. Agafa la caixa i baixa pel mateix camí que feies servir per anar a escola. Baixa el pendent. Travessa la pista sense asfaltar de la vall, passa pel costat de la bassa d'aigües fangoses. Obliga els peus a caminar. Sí, mou-te. Mou-te. Mou-te. Continua endavant. Arrossega la caixa.

Arribo a la primera filera de cases. Amb alguns homes a les muntanyes i alguns altres a la presó, les dones han assumit les feines de sempre i d'altres de noves: donar menjar als fills i vestir-los, anar a buscar aigua, treballar als camps, cobrar una misèria i construir. Construir cases noves. Crear una nova llar. No teniu ni temps de supervisar la feina que feu. Fa falta algú de fora, com jo, que vegi el que vosaltres no teniu temps de veure. Les cabanyes es troben en diferents fases de construcció. Uns guàrdies armats patrullen pels camins del poble nou de palla. Ni un moment de descans per a vosaltres, mares, germanes i criatures.

Pregunto a la gent, a tothom, si ha vist la meva mare. Alguns fan cara d'estranyesa i em diuen que no saben de qui parlo; d'altres arronsen les espatlles o simplement mouen el cap i continuen fent el que feien. Però d'altres em demanen detalls de la meva família, on estava situat el nostre recinte familiar abans, i després assenyalen cap al lloc on potser em podran informar.

Han aplegat els diversos assentaments familiars, que abans vivien en serrats diferents, en un poble de concentració que es diu Kamīrīthū, sense tenir en compte els antics veïnats. No sé com, finalment trobo la meva família. La mare i la dona del meu germà estan enfilades dalt de la teulada per refer-la, i la meva germana, des de baix, els va donant feixos de palla. Njinjū, el meu germà petit, i uns quants homes joves que no conec cobreixen les parets de fang. El crit que llança Njinjū quan em veu fa que tots els veïns es parin en sec i em mirin. La meva germana Njoki es frega les mans al vestit i m'estreny la mà. La mare crida: *Tuge nī woka*, així has tornat, com si s'hagués estimat més que no hagués vingut. El meu germà petit diu: *Karibu*. Més que una benvinguda al caliu de la llar és una invitació a

ajudar-los. Busco un racó, em trec l'uniforme de l'Alliance, em poso roba vella i al cap de pocs segons estic enfangat de dalt a baix. Poc me l'imaginava així, la meva tornada.

I l'Alliance, on he viscut vuitanta-nou dies més dels que he viscut aquí, què representa per a mi, ara que aquest poble em fa sentir foraster?

2

Quan, el dijous 20 de gener de 1955, vaig posar per primera vegada els peus al recinte de l'Alliance High School, vaig tenir la sensació que m'havia salvat per miracle d'uns gossos caçadors que em perseguien en aquella mena de malson etern. Fins a aquell moment, havia viscut sempre mirant enrere ple de neguit. Des de la declaració de l'estat d'excepció de 1952, vivia amb por de caure víctima de les forces britàniques armades que vèiem pertot arreu i que buscaven membres de la guerrilla anticolonial del Mau-Mau, reals i imaginaris. Ara era dins d'un refugi, però els gossos no s'havien mogut de l'altra banda del reixat, agotzonats, pan-teixant, a l'aguait, esperant el moment oportú.

Els edificis de pedra, tants en un mateix lloc i tots per a nosaltres, semblaven ben bé una fortalesa, molt diferents de les cabanyes de fang i de sostre de palla en què havia viscut tota la vida. Els nostres amfitrions, que més tard vaig saber que eren els prefectes, alumnes encarregats de la disciplina als dormitoris, ens van acompanyar a fer un tomb per tot el recinte i finalment ens van portar a les nostres residències i dormitoris comunitaris respectius. Fins i tot la paraula *dormitori* em transmetia una sensació de seguretat i caliu. Els llits formaven dues files oposades. Entremig hi

havia calaixeres, amb la part superior que feia de taula. El meu equipatge, una caixa, cabia sota el llit. El dormitori em feia pensar en la sala de l'hospital King George, on em van ingressar una vegada per problemes als ulls, només que no feia olor d'hospital sinó d'espígol. Tenia un llit de debò, el meu llit, per primera vegada a la vida. L'endemà, em van venir ganes de pessigar-me per convèncer-me que no dormia.

Divendres, el meu segon dia, ens vam inscriure i vam enllestir la qüestió de la matrícula a administració; dissabte ens van donar a tots l'uniforme de l'institut, uns pantalons curts i una camisa caqui, dues samarretes de cotó —una de blanca per dormir i una de vermella per a la feina de cada dia— i una corbata blava. Com que no paraven d'arribar més nois, aquell primer cap de setmana va passar molt de pressa, com en un somni, i tot es desdibuixava ràpidament en una boira. Els udols dels gossos planaven a l'horitzó, un eco distant.

3

Fundada l'1 de març de 1926, l'Alliance High School va sorgir de l'aliança efímera de les missions protestants de la Church of Scotland Mission, la Church Missionary Society, l'Església metodista i l'Africa Inland Mission.¹ Va ser el primer centre d'ensenyament secundari del país per als africans i l'únic vestigi que recorda el feliç moment en què les missions van estar unides. Els nens africans que acabaven

¹ El 1946, la Missió de l'Església d'Escòcia (CMS) es va dir Església Presbiteriana de l'Àfrica oriental, després de la fusió amb la Gospel Missionary Society (Societat Missionera de l'Evangelí). La CMS anglicana va esdevenir la Província Eclesiàstica de Kenya. (N. de l'A.)

l'ensenyament primari ara tenien una alternativa a la formació professional.

El centre seguia les recomanacions de la Comissió Phelps-Stokes de 1924 per a l'Educació a l'Àfrica oriental, que estava finançada per la Fundació Phelps-Stokes, amb seu a Nova York, i que s'inspirava en el model del sistema del segle XIX per educar els indígenes americans i els afroamericans del sud. Durant el curs 1924-1925, abans que oficialment fos nomenat primer director de l'Alliance, G. A. Grieves havia anat als Estats Units amb una beca Phelps-Stokes per estudiar aquell sistema, cosa que va comportar un peregrinatge gairebé obligat al Tuskegee i al Hampton. El Hampton Institute de Virgínia, fundat el 1868 pel general Samuel C. Armstrong, fill d'un missioner de Hawaii, i el Tuskegee Institute d'Alabama, fundat el 1881 per Booker T. Washington, graduat de Hampton i protegit d'Armstrong, eren els models. Aquelles institucions van donar lloc a dues maneres d'entendre l'educació gairebé contradictòries: d'una banda, el concepte d'autosuficiència i, de l'altra, l'objectiu de formar persones negres amb consciència cívica que s'adaptessin als paràmetres de l'estat racial existent.² L'Alliance es va crear amb aquest esperit. El lema del centre, «Forts per servir», i el seu himne, un cant a la força del cos, la ment i el caràcter, eren una nova versió del principi d'Armstrong d'unir el cos, el cor i les mans. La pregària de l'institut es feia ressò d'aquest lema: *Guardeu,*

² Fins i tot dins dels Estats Units, aquest sistema no sempre donava els resultats que es buscaven, com ho demostren les activitats de Simbini Mamba Nkomo, fundador i secretari executiu del moviment panafricà de l'African Student Union of America (Associació d'Estudiants Africans dels Estats Units), i les protestes contra la discriminació a les universitats afroamericanes, com el Hampton Institute (1924-27). Kenneth King, *African Students in Negro Colleges: Notes on the Good African* (Phylon, 1960), vol. 31, no. 1970, p. 29. (Nota de l'A.)

oh, Déu, nostre Senyor, aquest col·legi; que es compleixi la seva missió i la vida li sigui joiosa. Que d'aquí en surtin, forts de cos, ment i caràcter, homes que en nom vostre i amb el vostre poder serveixin fidelment el proïsme.

Encara que inicialment era una institució on s'impartien estudis de dos anys centrats en les lletres, l'Alliance conservava el caràcter de formació professional del model del sud dels Estats Units i oferia cursos de fusteria i agricultura. I com els seus models, preparava sobretot mestres, alguns dels quals més endavant van treballar en escoles de la missió i del Govern i en escoles africanes independents, abans que fossin prohibides. Aquest model va durar, pràcticament intacte, fins al 1940, quan Edward Carey Francis va ser director de l'institut i va empeltar la branca americana de formació professional amb un programa de gramàtica anglesa de quatre anys.

Carey Francis veia en l'Alliance una gran oportunitat per formar moralment i intel·lectualment uns dirigents per al futur capaços de conduir el país entre extrems oposats, una idea que va expressar en una carta del 24 d'abril de 1944 dirigida al reverend H. M Grace, Edimburgh House, Eaton Gate:

El sentiment racial a Kenya no és bo. Hi ha defectes en totes dues bandes. Molts europeus es mostren suspicaces respecte de les missions i l'educació («fan malbé els autòctons»), encara que això ha millorat molt; els africans senten un recel innat cap a l'home blanc. Sempre que un home intenta fer la seva feina rep crítiques de totes dues bandes, sobretot perquè és probable que cometi errors. Però també tenim una gran oportunitat. La major part dels futurs líders del país passen per les nostres mans.

En un altre escrit, Carey Francis explica que quan va arribar a Mombasa, l'octubre de 1928, un conegut que anava al mateix vaixell el va agafar a part i, amb bones intencions, li va aconsellar que procurés no fer res, ni tan sols ordenar l'equipatge, perquè això faria que «perdés prestigi davant dels indígenes».³ Amb tot, els nois africans que va conèixer a la seva primera destinació, com a director de la Maseno High School, van mostrar una simpatia i una cortesia in-nates, una matèria primera que es podria treballar de la manera correcta.

Edward Carey Francis devia arribar a l'Alliance amb aquesta actitud, i aquest centre, efectivament, havia donat bona part d'un lideratge, en essència, cooperatiu. Però, contràriament a les intencions conscients dels seus fundadors, de l'Alliance també en va sortir una intensa febre nacionalista anticolonial. Paradoxalment, la pròpia estructura de l'Alliance subvertia el sistema colonial al qual havia de servir, i Carey Francis, Oficial de l'Orde de l'Imperi Britànic, seria qui va subvertir d'una manera més sistemàtica l'ordre colonial. La presència d'africans entre el professorat en condicions d'igualtat amb els professors blancs afeblia, si més no als nostres ulls, l'apartheid colonial i la imatge de l'africà com un ésser inferior. De fet, alguns eren més eficaços a l'aula que els seus homòlegs blancs. Però, independentment de què i com ensenyaven, els professors africans eren models d'allò que nosaltres podíem arribar a ser. En insistir en els bons resultats tant al camp d'esports com a l'aula, Carey Francis formava persones intel·lectuals que tenien confiança en si mateixes i que estaven preparades per anar a la universitat. Quan vaig deixar l'Alliance, sentia que,

³ L. B. Greaves, *Carey Francis of Kenya*. Londres: Rex Collins, 1969, p. 6. (N. de l'A.)

Edward Carey Francis; fotografia treta del llibre *Alliance High School: 75th Anniversary, 1926-2001* (p.110).

des del punt de vista acadèmic, estava a l'altura dels millors alumnes de qualsevol institut per a europeus o asiàtics.

Ara bé, quan hi vaig arribar, al gener de 1955, no era conscient de la història que hi havia darrere aquell centre ni tampoc de la seguretat que finalment em donaria. És clar que saber-ho no hauria canviat res. Jo en tenia prou de saber que els gossos no podien entrar en aquell recinte i pertorbar el son del Dormitori Dos de l'edifici Livingstone.

4

*Si m'hagués mort una hora abans d'això, la meua vida hauria estat feliç. Però, des d'ara, al món ja res no hi compta.*⁴ Eren pels volts de les cinc de dilluns, el meu quart matí al Dormitori Dos. Per què aquell discurs sobre la mort? Vaig pensar, mentre, assegut, mirava amb aprensió al meu voltant. El pregoner del matí era a fora, al pati comunitari. Alguns de nosaltres començàvem a despertar-nos, i d'altres ja s'havien desvetllat del tot. L'Arap Soi, que ja estava al segon any i dormia al meu costat, em va tranquil·litzar: És en Moses Gatherer, el prefecte d'aquest edifici, i aquesta és la seva manera de rebre el nou dia. O més ben dit, la seva manera de dir als prefectes dels quatre dormitoris de l'edifici Livingstone que ens facin espavilar.

Si m'hagués mort, va començar a dir altre cop en Moses. Un altre noi va dir amb un esbufec i sense adreçar-se a ningú en concret: Sòmines. Aquest és l'Stanley Njagi, va dir en Soi. Li costa despertar-se i no li agrada que el cridin.

⁴ Traducció de Miquel Desclot. *William Shakespeare, Tria d'obres*. Barcelona: Proa, 2017. (N. de la T.)

Es colga sota la manta i llegeix amb una llanterna fins ben entrada la nit. Li encanta la paraula *sòmimes*.

Quan en Moses es disposava a pregonar per tercera vegada, com el gall bíblic, tothom ja havia saltat del llit, havia anat al lavabo de fora i havia tornat per treure's el pijama i posar-se la roba nova, la que ens havien donat dissabte. Alguns nois van dir que s'assemblava a la que portaven els presoners, però no en vaig fer cabal. És hora de fer endreça, va dir en Moses cridant una altra vegada, i va afegir: la netedat va després de la devoció. Aquestes paraules van provocar rialles i van reduir la tensió matinal, menys a un noi que va escarnir el pregoner: *Si hagués tingut un punyal a les mans, va remugar, hauria...*

I aquest és l'Stephen Mūrīithi, va dir en Soi. El molesta l'autoritat. Sempre té una actitud combativa, com si busqués brega, encara que no arriba mai tan lluny. Però el seu aire desafiant pot ser intimidador.

El dormitori immediatament va començar a bullir d'activitat. Sense cap drama shakespearà, en Bethuel A. Kiplagat, el prefecte del Dormitori Dos, amb calma i eficiència però amb autoritat, va repartir les feines del matí, amb els nois nous barrejats entre els veterans: uns quants havien d'endreçar el dormitori; uns altres havien de tallar l'herba amb dalles i esbossar els terrenys; uns altres, netejar els vàters i els lavabos de fora.

Els nois més grans explicaven anècdotes relacionades amb els vàters, de quan els van instal·lar per primera vegada. Alguns alumnes havien fet servir els nous vàters de tassa com si fossin una altra versió de les latrines de fossa, i com que s'hi ajupien en comptes d'asseure-s'hi, era fàcil que ho fessin fora de la tassa. Ningú no assumia la responsabilitat del merder que en resultava i cap alumne s'oferia voluntari

per netejar. Les amenaces de l'ús de la força eren rebudes amb silenci. A cap noi li feia gràcia que el prenguessin per un *chura*, un merdisser. Finalment, els professors blancs van reaccionar, van agafar escombres, aigua i altres estris i materials i van fer la feina. Així es va vèncer la resistència. Netejar els vàters es va convertir en una part acceptada i normal de les feines matinals.

Després de la neteja, vam tornar a dins i ens vam plantar vora el llit, mentre l'encarregat de l'edifici, en David Martin, acompanyat d'en Moses Gatherer, inspeccionava el dormitori; una mena de competició interna entre els quatre dormitoris de l'edifici Livingstone per aconseguir la màxima netedat i preparar-se per a la inspecció de la *jembe* (aixada).

Tot seguit ens vam afanyar a anar a les dutxes. A mi em feia cosa de despullar-me davant dels altres. Al meu poble, els nois circumdats i els que no ho estaven no haurien compartit mai les dutxes, però aquí, això és el que feia tothom, fins i tot els prefectes. Era evident que en aquell centre no es feien aquelles diferències, perquè ningú no semblava gaire torbat davant la nuesa dels altres. Alguns ja havien començat a en-sabonar-se tot cantussejant o bé parlant ben fort amb uns altres. Para de mirar i entra a la dutxa, em va dir algú cridant.

Després de la dutxa, ens havíem de preparar per a la «formació del matí», unes paraules que em van semblar màgiques. Era ben bé que cada dia, cada hora, cada minut i cada segon, d'aquell establiment en sortia alguna cosa nova i desconeguda i la promesa que en vindrien d'altres. Em vaig posar l'uniforme caqui i la corbata blava marcada amb les inicials AHS i em vaig diluir en una uniformitat caqui, mentre tots ens dirigíem cap al pati per formar, que va resultar que era el mateix lloc on havíem desembarcat

el primer dia. Això no li va treure lluentor ni novetat; potser només era una superfície de *murram*, però aviat vaig saber que era un dels llocs més importants d'aquell establiment, l'escenari d'una representació diària de poder.

Formàvem files segons l'ordre dels edificis on dormíem, i dins de cada edifici, segons l'alçada, amb els més alts al darrere. Al davant hi teníem un pal molt alt amb una corda penjada en un costat. Els prefectes de més antiguitat s'estaven davant del seu edifici i, unes passes més endavant, de cara a nosaltres, hi havia els encarregats. Els altres professors formaven grups de dos o tres i es miraven l'espectacle amb indiferència. No havia vist mai tants professors blancs, i llavors em vaig fixar en els quatre professors negres, uns punts d'identificació.

De cop i volta, en Moses Gahere va cridar: Atenció! Els membres de l'edifici Livingstone van respondre immediatament. Del no res va aparèixer el director en funcions, en James Stephen Smith, i l'alumne representant de l'institut, en Manasseh Kegode, va començar la inspecció, seguit de prop de l'encarregat i del prefecte de l'edifici. L'Smith caminava al llarg de les files, s'aturava davant de cada noi i examinava la roba, els peus nus (les sabates només eren per al dissabte i el diumenge) i els cabells, i restava punts per cada falta que veia. Jo em pensava que m'havia pentinat a consciència, però l'Smith em va assenyalar els cabells i va treure uns quants punts a l'edifici Livingstone. A les escoles primàries on havia anat, ja havia tingut sempre problemes amb els cabells. Havia agafat el costum d'estirar-me'ls o de passar-m'hi els dits quan estava absort i concentrat i per això, per més que me'ls pentinés, al cap d'una hora se'm veien esvalotats. No havia començat amb bon peu, em vaig dir.

Mentre em preguntava què passaria a continuació, de sobte vaig sentir tambors, trompetes i clarins. La banda, després d'unes quantes rondes, es va aturar al costat del pal que s'erigia sobre una elevació de terreny coberta d'herba, davant nostre. Tota la formació, fins i tot els professors, es van redreçar en posició de fermes. Els tambors van repicar fluixet, el tambor major es va dirigir al pal amb passos mesurats i va subjectar a la corda el drap plegat que duia a les mans. Un dels nois de la banda va fer una passa endavant i va fer sonar un clarí mentre el tambor major hissava la bandera del Regne Unit. Quan finalment la bandera va voleiar al vent, al cap damunt del pal, tots es van posar a cantar solemnement:

*Déu salvi la nostra graciosa reina,
Llarga vida a la nostra noble reina,
Déu salvi la reina!
Que sigui victoriosa,
Feliç i gloriosa,
Llarg sigui el seu regne sobre nosaltres;
Déu salvi la reina!*

Jo no sabia ni la lletra ni la melodia, però m'hi vaig afegir en veu baixa. No crec que fos conscient de la ironia del fet que jo cantés aquell himne mentre el meu propi germà, en Good Wallace, era a les muntanyes lluitant amb les guerilles del Mau-Mau perquè la reina no regnés gaire temps sobre Kenya.⁵

Després d'haver format, vam anar a la capella, un edifici petit amb una teulada de dos vessants molt pendents

⁵ He narrat l'espectacular fugida del meu germà a les muntanyes al meu llibre de memòries anterior, *Somnis en temps de guerra*. (N. de l'A.)

situat una mica per sota d'un extrem del camp de futbol, en un bosquet. Ens vam asseure als bancs, on hi havia bíblies i himnaris, *Càntics de Lloança* i *Càntics de Redempció*. L'Smith, director i inspector general dels cossos nets, es va transformar en el gran inspector d'ànimes. Va seguir un estricte ritual de passatges bíblics i himnes. Un himne en particular em va cridar l'atenció. Tenia un to de súplica i fervor, però transmetia un desig solemne: *Renteu-me, Redemptor, i seré més blanc que la neu*.

Quan vam sortir de la capella, vam anar corrents al menjador a esmorzar amb farinetes, llesques de pa sense mantega i cacau, que ens havien demanat que portéssim de casa. Havent alimentat el cos i l'ànima, estàvem a punt per a allò que ens havia portat fins allà des dels nostres diferents llocs d'origen: la dieta de la ment.

5

L'institut es dividia en dos nivells, A i B. Abans de marxar de casa, la gent de Limuru parlava de mi com si jo fos el millor estudiant de Kenya, com si fos un geni local. Així doncs, vaig quedar parat quan vaig saber que hi havia vint nois que havien tingut més bones notes que jo i que per això els havien posat al nivell A, mentre que jo estava entre els vint del nivell B que no eren tan genis. De fet, no tenia importància, perquè tots els alumnes rebien les mateixes lliçons, estudiaven els mateixos textos i feien els mateixos exàmens. Potser el meu orgull se'n va ressentir una mica, però jo encara em regia pel pacte que havia fet amb la mare: sempre m'esforçaria al màxim i veuria els resultats del meu esforç.